

מבוא

ישראל הינה מדינת רווחה המכירה במחויבותה לרווחת אזרחיה ובאחריותה לשיפור איכות חייהם, היא מבטיחה זאת בין היתר ע"י חוקי הביטוח הלאומי המיועדים להבטיח הכנסה בסיסית לאוכלוסיות שונות, כגון: זקנים ושארים, ילדים, מובטלים, נכים, נפגעי פעולות איבה ויחידים ומשפחות חסרי הכנסה. חוקים אלו אף מבטיחים מימון אשפוז יולדות בבתי-חולים, מענק לידה לאימהות ודמי קבורה. ביטוח לאומי הוא המנגנון ממשלתי שמטרתו להגן על אזרחי **המדינה** במישור **הכלכלי** והוא זה אשר אמור להבטיח את חזון מדיניות הרווחה של מדינת ישראל. הביטוח הלאומי החל את תפקידו עם השנים הראשונות של הקמת המדינה. מאז הוכנסו תיקונים רבים לחוק אשר אמורים לגרום לכך שהאדם הפרטי במדינת ישראל יהיה מסוגל לקבל רווחה מספקת במקרים שבהם הוא לא מסוגל לפרנס את עצמו ואת משק הבית בו הוא חי.

במרבית המדינות בהן מונהג ביטוח לאומי, מדובר במגבית תשלום חובה שמנוכה מהכנסתו של עובד. (**שכיר** או **עצמאי**), (ולעיתים חייב בו גם מי שאינו עובד). בתמורה לתשלומים אלו המדינה מבקשת לתמוך באזרחים אשר אינם מסוגלים לדאוג למען הרווחה האישית שלהם או של בני משפחתם מסיבות שונות. הסמינריון שלי יבחן את הביטוח הלאומי כגורם כלכלי של משק הבית, אני אבחן האם הביטוח הלאומי מספיק בפועל והלכה למעשה בהחזקת משק הבית והאם הוא מסוגל לתמוך במשפחות או במשקי בית שלא מסוגלים לדאוג לרווחה הפרטית שלהם.

שאלת המחקר של העבודה תהיה:

האם וכיצד המוסד לביטוח לאומי מסוגל לספק תמיכה סוציאלית עבור משקי הבית המבוטחים של מדינת ישראל?

על מנת לענות על שאלת המחקר הפרק הראשון יעסוק בהגדרות ובתמונה כללית על הביטוח הלאומי ומשק הבית, הפרק השני אני בוחן את מידת עזרת הביטוח הלאומי בהחזקת משק בית מכל הבחינות, כמו כן אבחן את הקצבאות והמענקים שהביטוח הלאומי מספק. שגם אני אתייחס בהרחבה למשבר הקורונה ואבחן את תפקידו הראשי של הביטוח הלאומי בכיסוי הנזק של המגפה. בפרק השלישי אני אסקור את מה שבחנתי דרך עריכת סקר ובחינת מידת העזרה של הביטוח הלאומי והאם היא מספיקה, כדי להסיק מסקנות ולהציע פתרונות. לבסוף אערוך פרק דיון ובו אסקור את הממצאים העיקריים של העבודה.

ביטוח לאומי כגורם בטחון כלכלי של משק בית

פרק ראשון : הביטוח הלאומי

חינוך לסוציאליזציה פיננסית

תהליך הגלובליזציה שהתרחש בעיקר בשלושת העשורים האחרונים של המאה ה-20 שינה בצורה משמעותית את המערכת הכלכלית ועשה אותה למורכבת מן העבר. לכן עלה הצורך בהקניית כלים וידע להתמודדות של האזרחים עם המורכבות הזו, בין השאר על ידי חינוך פיננסי (Hendry & Kloep, 2010). משמעות הדבר היא לגרום לאזרחים ובעיקר הצעירים ללמוד תחומים מגוונים, שבדרך כלל לא לומדים אותם בבית הספר אולם הם יכולים לשפר את המצב הכלכלי של הלומדים אותם בעתיד (Shim and others, 2010).

תחומים למשל יכולים להיות לימוד תחומים כמו ניהול כלכלת בית, יסודות בתחום ניהול חשבונות בנק, חסכונות והשקעות, מושגי יסוד בפנסיה ועוד נושאים רבים ומגוונים. כיום ספרות המחקר מראה כי נושא החינוך הפיננסי נמצא על סדר היום הציבורי של ארגונים בין לאומיים ועבור מדינות רבות ברחבי העולם (פידלמן, 2010). גורמים אלו הכירו בחשיבות של ההטמעה של החינוך הפיננסי עבור הציבור הרחב, כדי ליצור תמורה אשר תוכל לשפר את ההבנה הפיננסית שלהם ובכך להפוך אותם לגורמים יותר יעילים עבור הכלכלה של המדינה שבה הם חיים ועבור החברה שבה הם חיים.

למרות ההבנה ההולכת והגוברת שהחינוך הפיננסי הינו חשוב מאוד לחברה העולמית רוב התכניות אשר מוצעות ברחבי העולם מיועדת לכלל האוכלוסייה תוך כדי ההתאמה שלהם לקהלי יעד שונים. יחד עם זאת בשנים האחרונות יש דגש מחודש של הטמעת חינוך פיננסי ברחבי העולם. חוקרים (Shim and others, 2010) סבורים כי הרגלים פיננסיים חיוניים או שלילים מלווים את האדם החל משנות הילדות שלו ועד לשנות הבגרות שלו. יתרה מכך הידע הפיננסי, העמדות וההתנהגות שנרכשו במהלך התקופה הזו והעצמאות הכלכלית שהצעירים והמבוגרים מקיימים עשויים להשפיע על חייהם בדרכים מגוונים ולקבוע במידה רבה את איכות החיים שלהם בתור אנשים בוגרים.

מחקר אשר בחן את ההתנהגות של צעירים שנמצאים בשנה הראשונה בלימודים שלהם באוניברסיטה או במכללה, מצא כי רבים לומדים לנהל את כספם בצורה טובה אולם רבים אחרים מאמצים התנהגות מסוכנת, מוצאים הוצאות גדולות מידי על התקציב שלהם, צוברים